

مطالعه تطبیقی

جرایم ناتمام

در حقوق ایران و آمریکا

ایرج خلیل زاده

پژوهشگر دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی و قاضی دادگستری

محمد حسن پور

کارشناس ارشد فقه و حقوق اسلامی و قاضی دادگستری

مسعود رضایی

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی

سرشناسه	: خلیل زاده، ایرج، ۱۳۷۱ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام (Iran. Laws, etc)
عنوان و نام پدیدآور	: مطالعه تطبیقی جرایم ناتمام در حقوق ایران و آمریکا / ایرج خلیل زاده، محمد حسن پور، مسعود رضایی.
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۹ -
مشخصات ظاهری	: ۱۷۹ ص.
شابک	: 978-622-224107-0
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا	
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: شروع به جرم -- ایران (Criminal attempt -- Iran)
موضوع	: شروع به جرم (فقه) -- ایران (Criminal attempt (Islamic law) -- Iran)
موضوع	: شروع به جرم -- ایالات متحده
موضوع	: جرایم ناقص (Inchoate offenses)
موضوع	: حقوق جزا -- ایران (Criminal law -- Iran)
موضوع	: حقوق تطبیقی (Comparative law)
شناسه افزوده	: حسن پور، محمد، ۱۳۷۰ -
شناسه افزوده	: رضایی، مسعود، ۱۳۷۰ -
رده‌بندی کنگره	: KMH۱۵۴
رده‌بندی دیویی	: ۳۴۰/۵۵۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۰۲۷/۷۱

انتشارات خرسندی

تهران، خیابان نلسون ماندلا (چردن)، چهارراه جهانگرد، بلع شمال غربی، پلاک ۶۶

طبقه اول، واحد ۳ تلفن: ۸۸۶۶۵۳۰۷ - ۸۸۶۶۱۰۳۴

مرکز پخش و توزیع: خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان لبافی‌نژاد، نرسه به خیابان دانشگاه،

پلاک ۱۷۴، واحد زیرزمین تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵ - ۶۴۹۰۵۸۴ - ۶۶۴۸۴۰۵۰

فروشگاه شماره ۱: میدان انقلاب، خیابان منیری جاوید بن‌بست شهرزاد، پلاک ۱۱۲: ۶۶۴۹۸۱۱۲

فروشگاه شماره ۲: خیابان انقلاب، مجتمع پارسا، پلاک ۱۲۱۸ تلفن: ۶۶۹۷۳۹۷۴

مطالعه تطبیقی جرایم ناتمام در حقوق ایران و آمریکا

ایرج خلیل زاده - محمد حسن پور - مسعود رضایی

چاپ اول: ۱۳۹۹ - شمارگان: ۵۰۰ جلد

صفحه‌آرایی: الهام پیدایی

قیمت: ۳۸۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978-622-224107-0

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۴۱۰۷-۰

فهرست مطالب

۹	دیباچه
۱۳	فصل اول: مفهوم‌شناسی جرایم ناقص و تحلیل مبانی نظری جرم انگاری شروع به جرم.
۱۴	مفهوم و مصادیق جرایم ناقص
۱۴	۱- شروع به جرم
۲۶	۲- جرم محال
۲۹	۳- جرم عقیم
۳۰	۴- اشتراکات و تمایزات گونه جرایم ناقص (شروع به جرم، جرم محال، جرم عقیم).
۳۶	۵- مبانی نظری و مصادیق تعزیر در تمام ناقص در فقه جزایی
۳۹	۶- نظریه‌های جرم ناقص در حقوق جزا
۴۰	الف: نظریه عینی یا نظریه حداقلگرا
۴۲	ب: نظریه ذهنی یا نظریه ضرورت مجازات
۴۴	ج: نظریات تلفیقی
۴۵	د: نقد نظریه‌ها
۴۷	۷- عوامل موثر در احراز شروع به جرم
۴۷	الف- سازمان یافته بودن ماهیت جرم
۴۸	ب- تبانی‌محور بودن جرم
۴۹	۸- پیشگیری از شروع به جرم
۵۳	الف- پیشگیری وضعی از شروع به جرم
۵۶	ب- پیشگیری اجتماعی از شروع به جرم
۵۹	فصل دوم: ارزیابی سیاست کیفری ایران در قبال جرایم ناقص

- ۱- مهمترین مصادیق جرمانگاری مستقل شروع به جرم ۶۰
- الف- شروع به آتش زدن اموال به قصد مقابله با حکومت ۶۱
- ب- شروع به آدم‌ربایی ۶۲
- پ- شروع به احتکار ۶۳
- ت- شروع به اختلاس ۶۴
- ث- شروع به اخذ پورسانت ۶۷
- ج- شروع به جرم ارتشا ۶۸
- چ- شروع به استفاده از سند مجعول ۶۹
- ح- شروع به جعل و تزویر ۶۹
- خ- شروع به ایدپاش ۷۵
- د- شروع به جرم علیه امنیت کشور ۷۸
- ۲- تحولات تاریخی سیاست کیفری تقنینی ایران در قبال جرایم ناقص ۷۸
- ۳- تبیین وضعیت جرایم ناقص در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ ..... ۸۸
- ۴- تبیین وضعیت شروع به جرم در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ ..... ۱۰۰
- ۵- تبیین وضعیت جرم محال و عقیم در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ ..... ۱۰۳
- ۶- ارزیابی تحولات اخیر سیاست کیفری تقنینی ایران در قبال جرایم ناقص ۱۱۵
- الف- نقاط قوت و نقاط ضعف موضع قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در قبال شروع به جرم ۱۱۵
- ب- نقاط قوت و نقاط ضعف موضع قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در قبال جرم محال و جرم عقیم ۱۲۳
- فصل سوم: ارزیابی سیاست کیفری آمریکا در قبال جرایم ناقص ۱۲۷
- ۱- شروع به جرم در حقوق کیفری آمریکا ۱۲۸
- الف- شروع به جرم ۱۲۹
- ب- عمل لازم (جهت شروع به جرم) ۱۲۹

۱۳۰	پ- لزوم قصد مجرمانه.....
۱۳۱	ت- شروع به جرائم ماهوی.....
۱۳۱	ث- دفاعیات شروع به جرم.....
۱۳۲	ج- دفاعیات شروع به جرم.....
۱۳۴	چ- مباشرت معنوی در جرم.....
۱۳۵	ح- قصد مجرمانه مورد لزوم.....
۱۳۵	خ- ه- سرت معنوی متمایز از دیگر جرائم ناقص.....
۱۳۷	د- دفاعیات جرم مباشرت معنوی در جرم.....
۱۳۷	ذ- توطئه (تبی).....
۱۴۷	۲- نظریه مجاورد.....
۱۴۸	۳- نظریه زنجیره اعمال.....
۱۴۹	۴- نظریه ابهامی.....
۱۵۰	۵- نظریه اقدام اساسی.....
۱۵۴	۶- مجازات شروع به جرم در حقوق کیفری آمریکا.....
۱۵۶	۷- جرم عقیم و جرم محال در حقوق کیفری آمریکا.....
۱۵۷	۸- جرم محال ناشی از عدم امکان قانونی.....
۱۵۸	۹- جرم محال ناشی از عدم امکان فیزیکی.....
۱۵۸	۱۰- جرم محال ناشی از نامناسب بودن و ناکافی بودن وسایل (عدم امکان به دلیل کاربرد نامناسب و کافی نبودن وسایل).....
۱۶۱	۱۱- مجازات جرم محال در حقوق کیفری آمریکا.....
۱۶۷	برآمد.....
۱۷۳	مآخذ.....

دیباچه

حقوقدانان عموماً، مفاهیم جرم عقیم و جرم محال را در مبحث شروع به جرم مورد بحث و بررسی قرار می دهند که این امر یا به دلیل تشابه این مفاهیم با نهاد شروع به جرم است و یا به دلیل قابل مجازات دانستن چنین اقدامات بی نتیجه‌ای که اصولاً در قالب شروع به جرم قرار می گیرند. جرم مادام که به طور کامل محقق نشود، قابل مجازات نیست. در این حالت به دلیل خصوصیت برهم زدن نظم عمومی و اهمیتی که قانونگذار برای هر امر نابهنجاری قائل است و بر اهمیتی که برخی امور از منظر اجتماعی و نظم عمومی دارند در مواقعی جرائم اقصی نیز قابل مجازات‌اند. در عین حال مجازات کردن کلیه جرائم ناقص، معارض با قواعد حقوق اساسی، حقوق ملت، اصل برائت و آزادی های فردی است. بدیهی است که در این خصوص نصر معنوی و اراده مجرم نیز باید در چارچوب معین قانونی بروز و ظهور یابد تا در این مسائل نظر، قابلیت مجازات را داشته باشد.

قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در خصوص جرائم ناتمام حائز نکات خاص و تازه‌ای است که تغییر اساسی آن نسبت به قانون قبل، بسیار قابل توجه است. از آنجا که در خصوص جرائم ناتمام، قانون مجازات عمومی ۳۰۴ جرم محال را به سکوت برگزار کرده و و قانون راجع به مجازات اسلامی سال ۶۱ هم با اینکه به پیروی از قانون مجازات عمومی سال ۵۲ نسبت به قوانین پیش گفته در این خصوص کامل تر است اما این قانون نیز مانند قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴ در مورد جرم محال متضمن هیچ حکم جزایی نیست. همچنین قانونگذار در قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ در جهت افزودن ابهام به مفاهیم ناتمام قدم برداشته است. بنابراین قانون مجازات عمومی سال ۱۳۵۲ که بیش از سایرین به مساله جرم ناتمام اهتمام ورزیده و نسبت به قوانین دیگر وضوح بیشتری دارد، بهترین راهنما در تهیه قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در این خصوص بوده است، چرا که مقنن در شناسایی جرائم ناتمام دو راه پیش رو دارد: یا در راستای عملی کردن قانون به اعمال قدر متیقن نظر حقوقدانان پردازد و یا به کامل ترین قانون جزایی گذشته معطوف شود. با این وجود مقنن در برخی مواد قانون مجازات اسلامی سابق مانند ماده ۱۰۹ و تبصره ماده ۱۱۶ قانون

تعزیرات مرتکب را با استفاده از عنوان شروع به جرم قابل مجازات دانسته است. هر چند قانونگذار، گاهی برخی مصادیق را که مشابه شروع به جرم است مانند تهیه مقدمات جرم نیز جرم انگاری نموده است اما در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، در ماده ۱۲۲ سعی در سامان‌مند ساختن جرم‌انگاری و کیفرگذاری برای شروع به جرم و به طور کلی جرایم ناقص داشته و با سیاست جنایی نسبتاً متفاوتی در قبال جرایم ناقص، در مقایسه با سیاست جنایی حاکم بر قانون مجازات‌های قبلی، به تصویب ماده مذکور پرداخته است. در این پژوهش، به مطالعه تطبیقی جرایم ناقص در حقوق کیفری ایالات متحده آمریکا پرداخته شده و نیز نراتی کوتاه به حقوق کامن لا گردیده است. نظریات ذهنی تقصیر محور و عینی سده محور به عنوان مبانی حقوقی-فلسفی شروع به جرم در نظام حقوق کیفری آمریکا محور بی‌سند در حقوق کیفری آمریکا، اصل انتقال به عنوان یک مبنای جدید مطرح گردیده است. در حقوق کیفری آمریکا، قانون جزای نمونه در بند اول ماده ۵/۰۱ شروع به جرم را سه قسمت تعریف نموده است: ۱- شخص عمدا رفتاری انجام دهد که اگر شرایط و اوضاع و احوال همانگونه که وی تصور می‌کرد، می‌بود جرم مورد نظر واقع می‌شد، یا ۲- زمانی که حقوقیجا خاص یکی از عناصر تشکیل دهنده جرم منظور باشد فعل یا ترک فعلی را به قصد انجام آن عمل به اینک چنین نتیجه‌ای بدون نیاز به اقدام دیگری حاصل می‌آید انجام دهد، یا ۳- هنگامی که شرایط و اوضاع و احوال جرم همانگونه می‌باشد که فکر می‌کرد، مرتکب فعل یا ترک فعلی شود که آن فعل یا ترک فعل، یک اقدام اساسی در فرآیند ارتکاب جرم مورد سر می‌شود. جرم محال و جرم عقیم در بندهای ۱ و ۲ مذکور شروع به جرم دانسته شده است. در سال ۱۹۸۰ قردادان آمریکایی از جرم عقیم تحت عنوان شروع به جرم کامل نیز یاد می‌شود.

در یک تقسیم بندی در عنصر مادی، جرایم به دو دسته جرایم تام و جرایم ناقص تقسیم می‌شوند. جرم تام جرمی است که تمام اجزای عنصر مادی آن موجود بوده و شکل گرفته است. حال چنانچه شخص مسئولیت کیفری داشته باشد و اجزای عنصر معنوی آن هم برقرار باشد، قابلیت انتساب کامل به شخص را دارد و فرد از باب جرم تام مجازات می‌شود. اما جرم ناتمام جرمی است که در عنصر مادی، یک جزء ناقص است. حال این جزء ممکن است رفتار اجرایی باشد یا نتیجه. یعنی حلقه آخری که واصل می‌شود تا فرد به مقصود و هدف خود برسد، محقق نمی‌شود.

جرم تام و جرم ناتمام از حیث عنصر روانی شباهت کامل دارند. چرا که در هر دو علم به موضوع وجود دارد، خواست انجام رفتار اجرایی وجود دارد، خواست تحقق نتیجه وجود دارد. منتهی در جرم تام تمام اجزای عنصر مادی کامل شده و موجود است ولی در جرایم ناتمام عنصر مادی ناقص است. جرایم ناتمام صرفاً در جرایم عمدی قابلیت تحقق دارد. قانونگذار ما در یک ماده قانونی همه این موارد را تحت عنوان شروع به جرم بررسی کرده است. یکی از مصادیق جرم ناتمام، شروع به جرم است. شروع به جرم عبارت است از توسل به رفتار اجرایی جرم که در میانه راه با یک انصراف غیر ارادی روبه روست. برخی حقوقدانان بر این عقیده هستند که این جرایم صرفاً در جرایم مقید قابلیت تحقق دارند و برخی دیگر معتقدند در جرایم مطلق هم محقق می‌شوند. جرایم ناتمام و جرایم تام هر کدام حسب مورد مجازات‌هایی دارند. در جرایم ناقص، مجازات کردن مرتکب به خاطر حالت خطرناکی وی است. معنی مجازات کردن جرایم ناتمام بیشتر ریشه در آموزه‌های جرم‌شناختی و بویژه مکتب تحقیقی دارد. حال تا چه میزان آموزه‌های این مکتب پیشروی کرده در سیستم‌های مختلف مساوت است.

در مکتب تحقیقی، نظریه پردازان دامنه‌نگارده در نظر گرفته‌اند که تهیه مقدمات را نیز داخل در شروع به جرم و جرم ناتمام گانه و شخص را قابل مجازات می‌داند، زیرا شخص حالت خطرناک دارد و برای پیشگیری از تبدیل شدن این حالت خطرناک به رفتار ملموس ضد اجتماع یا همان جرم، مجازات یا حداس اقدامات تأمینی و تربیتی را تجویز می‌کنند. از طرفی دیگر در مکتب کلاسیک، دیدگاه‌های مکتب تحقیقی تخفیف می‌یابد و دامنه کیفردهی و احراز شروع به جرم را با دیدگاه عینی، مضیق می‌کند. و اعلام می‌دارد که رفتار اجرایی جرم باید انجام شده و یک فعل مقدماتی رویت شده باشد. این دو دیدگاه حسب مورد دارای مزایایی برای فرد و جامعه هستند. دیدگاه ذهنی که مورد تأکید مکتب تحقیقی است در حمایت از جامعه گام بیشتری برداشته و جزئی‌ترین رفتارها را قابل مجازات می‌داند، اما فرد را نادیده می‌گیرد. اما دیدگاه عینی و مکتب کلاسیک ارتکاب رفتاری که مبین آغاز یک جرم است را شرط می‌دانند و بیشتر گرایش حمایت محور از بزهدار دارد و دامنه مسئولیت وی را با این دید، مضیق تر کرده است. به نظر می‌رسد در شرایط کنونی برای حمایت بیشتر از جامعه رویکرد نظریه ذهنی و برای حمایت بیشتر از بزهدار، رویکرد نظریه عینی باید مدنظر باشد.

آمریکا افزاینده و آن را با حقوق کمتری برای ایرانیان می‌سازد.
نخستین و قدیمی‌ترین جنبش است که از سوی ایرانیان می‌گردد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است
تصویب در دسترس و نیز در دسترس می‌باشد. این جنبش است که در سال‌های اخیر در قبال مغزات ایران در زمینه حقوق بشر است